הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר נשים

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות אישות

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות אישות

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-אישות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ב 4
הלכה א 4
פרק ג 5
הלכה כג 5
פרק ה 6
הלכה ה 6
הלכה כ 7
הלכה כד 7
פרק ו 7
הלכה א 7
הלכה ד 8
פרק ט 8
הלכה כה 8
פרק יג 8
הלכה יז 8
פרק טז 9
הלכה כה 9
פרק יח 9
הלכה ט 9
פרק כב 11
הלכה א 11
פרק כג 13
הלכה יח 13

פרק ב

הלכה א

הבת מיום לידתה וכו'. והיא מבת י"ב שנה ויום אחד ומעלה וכו'. ובהלכה י' **הבן וכו' והוא מבן י"ג שנה ולמעלה נקרא גדול ונקרא איש**. הילך בפי' דכדי שתהיה הבת גדולה והבן גדול צריך מבת י"ב ויום אחד ומעלה ומבן י"ג ויום אחד ולמעלה דהיינו אחר הימים שלמים שכתב ומעלה ואינו מועיל במה שנכנס היום ולומר מקצת היום ככולו וזה אשתמטתיה להלכות קטנות ח"ב סי' נ"ד וז"ל שאלה הא דבן י"ג ויום אחד ובת י"ב ויום אחד אם יש לומר מקצת היום ככולו וכו' וכתב שם יש עליה לידון שהשיב וז"ל מההיא דאמרינן בריש ראש השנה מלך שעמד בכ"ט באדר וכו' מונין לזה ולזה משמע דבכל ענין אמרינן מקצת היום ככולו וכו' אלו דבריו.

וחוץ דהראנו לדעת דזה פשוט דבנידון דידיה אינו חשוב מקצת היום ככולו עוד זאת דגם באותו מענין ליכא מענין זה דמקצת היום ככולו דמאי דאיתא התם הוא דאפילו נכנס המלך בכ"ט באדר כיון שהגיע ניסן חשיב מניסן ואילך שנה ב' שכך נראה להם לחכמים דכל שנכנס קודם ניסן אפי' שעה אחת מניסן ואילך חשיב שנה ב' דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין ולא משום דצריך דוקא יום אחד ושעה אחת חשיב כיום דמקצת היום ככולו ומ"ש בש"ס ויום אחד בשנה חשיב שנה ואה"נ דהיה יכול לומר ושעה אחת בשנה חשיב שנה דהעיקר הוא דכל שקדם לניסן אפי' רגע אחד חשיב שנה גם מה שכתב עוד הלכות קטנות וז"ל ובענין בל תאחר שם בפ"ק דראש השנה לא אמרינן מקצת היום ככולו גבי שהומם בתוך הרגל וכו' לא באתי לכוונתו דשם בדף ה' ליכא אלא דכשהומם וחיללו לענין בל תאחר לא אזלינן בתר תחילה אלא משעה שחיללו ואינו עובר על בל תאחר דלא עבר הרגל שלם ואינו ענין ליום חסר אי חשיב כיום שלם.

וראיתי בגליון הלכות קטנות להרב חיים יהודה אלגאזי בן ה"ה מהר"ש אלגאזי ז"ל כתב וז"ל ונ"ל להביא ראיה דאמרינן מקצת היום ככולו ולא משגחינן בשעות ממאי דאיתא בפ"א דמגילה דף ה' ע"א וז"ל ורבנן דקסרי בשם רבי אבא אמרו מנין שאין מחשבין שעות לחדשים שנאמר עד חדש ימים ימים אתה מונה לחדשים ואי אתה מונה שעות לחדשים וכתב רש"י ז"ל שעות לחדשים כגון האומר אם לא באתי מכאן עד חדש הרי זה גיטך והיה חדש חסר ובא משחשכה ליום כ"ט אין אומרים עדיין הוא בתוך החדש שהרי חדשה של לבנה כ"ט ומחצה עכ"ל הרי דאפי' לענין גט אשה דהוי ערוה חמורה אמרינן דכיון דחשיכה הוי גט ולא בעינן מעת לעת עכ"ל.

ואנכי הדיוט לא ידעתי את שיחו דמה ענין זה לזה ורב המרחק ביניהם דהתם הוא

דקאמר דכל דאמר חדש בפיו היינו דוקא ימים שלמים דהיינו הכ"ט ימים של חדש אבל השעות שיש עוד בכלל חדש זה אינן נכללים בחדש דכתיב חדש ימים אמנם אי אמרינן מקצת היום ככולו דהיינו דשעה אחת או ב' תחשב כמו יום שלם אין זה נלמד מזה ואין לומר דהכי פירושו דאי אמרינן מקצת היום ככולו ושעה אחת או ב' חשיבא יום א"כ כשאמר חדש דהוי ימים גם השעות נקראים יום ונכנסו השעות דנקראו ימים בכלל החדש דא"כ למה כתב קרא חדש ימים לשתוק קרא מימים ולימא חדש לחוד ונכנס בחדש כל מה שהוא מהחדש דהיינו הימים והשעות שהם מחדש זה ומה ת"ל ימים אם לא להורות כי הימים השלמים הם הנקראים חדש דוקא ולא השעות והיינו מאי דאמר רבי אבא מנין שאין מחשבין שעות לחדשים אבל אי שעה אחת או שתים וכו' חשיב יום בעלמא אינו ענין לזה ועיין לרבינו פ"א מקידוש החדש מה שפי' פירוש אחר בהא דרבי אבא רחוק מפי' רש"י ולא תעזוב נפשי לשאול בדברי רש"י דלמה שינה את פי' בהאי מימרא דאין מחשבין שעות לחדשים ממה שפי' במימרא הסמוכה דאין מחשבין ימים לשנים דבחדא פי' בנזירות ובחדא פי' בנתינת גט ופירוש דדא שייך בחברתה וכן להיפך ודוק.

ושוב אחר ימים חמותי ראיתי אור מופלג הוא הרב משל"מ פ"ב מהל' אישות הכ"א ואנהר לן עייניו בענין זה ואייתי להתוס' ז"ל באיזה מקומות כתבו דהאי יום אחד הוי שלם ובאיזה מקומות כתבו דא"צ שלם ושוב כתב דעלה בדעתו דהוי פלוגתא דתנאי וידוע דהלכה באותן תנאים כמ"ד דא"צ יום שלם ושוב הביא ש"ס יבמות דף ל"ד מפורש יוצא דא"צ יום שלם והוי צ"ע למאן דבעי יום שלם יעו"ש נפלאות מתורתו ומאחרי ראות כל דבריו אלה הדרי בי במאי דדייקנא מדברי רבינו שכתב ומעלה דר"ל שיהיה היום שלם כי יש לדוחה לדחות ולא ליהוי היפך ש"ס ערוך ודיה לצרה למאן דכתבו בפירוש שצריך שיהיה היום שלם.

פרק ג

הלכה כג

עיין מ"ש בספרי אגורה באהלך דף מ' ע"ד.

פרק ה

הלכה ה

כהן שקידש בחלקו וכו'. משנה בקידושין דף נ"ב ובגמ' אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ר' יהודה סבר וכו' ור' יוסי סבר כאש וכו' והקשו בתוס' ישנים שם דלר' יוסי למה כתב רחמנא לך אדאצטריך למכתב מן האש יעו"ש ולי קשה גם לר"י למה כתב רחמנא מן האש אדאצטריך למימר לך ולזה י"ל דלר"י אצטריך מן האש לומר שיהא אחר הקטרת האשים וכמ"ש רש"י בפירוש החומש לכן אי לאו לך הו"א מן האש ר"ל דומיא דאש מה אש אכילה דוקא אף הדיוט אכילה דוקא אך קשה כמו שהקשו בתוס' ישנים לרבי יוסי ומן התימה על הרא"ם דלא פי' כן ועיין בנח"י שם שאינם מובנים דבריו וכמ"ש בס' תועפות ראם סדר קרח יעו"ש ולקושית התוס' ישנים י"ל דדרשי בלך דרשי אחריני בדרך רז"ל בכל דוכתא ולהכי אצטריך מן האש המורם מן האמור דבין למר ובין למר אצטריך מן האש למר שיהא דוקא אכילה כאכילת מזבח ולמר שיהא אחר הקטרת האשים וא"כ אני תמיה למ"ש התוס' בזבחים דף מ"ד ע"ב ד"ה סד"א מן האש וז"ל תימה לא לכתוב מן האש ולא בעי לכל עכ"ל ולפי מ"ש מאי קשיא להו.

וחכם בני פחד יצחק יהיה בעזרו אמר לי בכונתם דמה שהקשו למ"ל מן האש ר"ל לא מן האש ולא לך דמשום לך אצטריך מן האש לדעת רבי יוסי וכמ"ש התוס' ישנים כאן וקושיתם הוא לדעת ר' יוסי דר' יהודה חזר בו וכמסקנת הש"ס בקידושין ולפי"ז יפה הקשו בתוס' ישנים לר' יוסי לפי דר' יהודה חזר בו ורש"י בחומש דפי' כר' יהודה משום דהכי הוא פשטיה דקרא וכדרכו בחומש.

והחכם השלם בנימין פונטרימולי נר"ו תירץ לזה דמה שהקשו התוס' בזבחים דלמ"ל מן האש היינו בההיא ברייתא דסיים בה לך היא ולבניך שלך היא אפי' לקדש בו את האשה ופרש"י במנחות דף ע"ג דקאי לכל הני דאתרבו מהאי קרא וא"כ א"א לומר דמן האש הוא שלא לקדש בו את האשה ושפיר קשיא להו להתוס' ולענ"ד ליתא חדא דלו יהי דפירוש הברייתא הוא כמו שפרש"י במנחות דקאי לכל מאי דאתרבו קשה דמאי קשיא מן האש למאי אצטריך דאצטריך למאי דכתב רש"י בחומש לאחר הקטרת האשים וכמו שקדמתי בקושיא ועוד שדברי רש"י במנחות תמוהים המה וכמו שתמה עלייהו הרב ברכת הזבח והעיקר כמ"ש בזבחים דהאי דרשא דלך לקדש בו את האשה קאי לגזל הגר לחודיה והאי ברייתא כסתם מתני' דידן דהמקדש בחלקו וכו' לא קידש וכן הבינו התוס' במנחות ד"ה ואפי' לקדש ובזבחים ד"ה ואפי' לקדש וא"כ איך הקשו ל"ל מן האש וא"כ חזרה הקושיא לדוכתא והאמת כמ"ש הבן יקיר לי יצ"ו.

והשתא לפום הך אוקמתא לא קשה מה שהקשה החכם הנ"ל דב' קראי ל"ל להזהיר לכהנים שלא יאכלו אלא אחר הקטרת האשים חד מן האש וחד קרא דסדר צו והקטיר הכהן וכו' והיה החזה וכדתני בברייתא דפרק תמיד נשחט דף נ"ט ע"ב יעו"ש דהך ברייתא ס"ל דקרא דמן האש שלא לקדש בו את האשה וקרא דלך ולבניך שהוא התר לקדש בו את האשה הוא דוקא לגזל הגר וכדעת התוס' ורש"י בזבחים ור' יהודה הוא קודם חזרה דהוה נפקא ליה מתבת מן האש לאחר הקטרת האשים ולא הוה נפקא ליה מהקש דקרא דסדר צו ברם אחר דחזר בו נפקא ליה מהתם מקרא דסדר צו וממן האש שלא לקדש בו את האשה ודוק.

ישראל שקידש במעשר עני וכו'. עיין מ"ש הלח"מ ומה שכתבתי בחי' לקמן הל' כ"ד ומה שכתבתי בספרי אגורה באהלך דף מ"ב ע"ד.

הלכה כ

עיי"ש בספרי אגורה באהלך דנ"ג ע"א.

הלכה כד

עיין מ"ש בספרי אגורה באהלך דף י"ד ע"א.

פרק ו

הלכה א

וכל תנאי שבעולם וכו'. **צריך להיות בתנאי ד' דברים וכו'**. וכתב הרב המגיד עליו למה לא הביא תנאי שא"א לקיימו ע"י שליח ותירץ וז"ל ואין זו קושיא לפי שכבר ביאר רבינו פ"ד וכו' פי' דבריו שאלו הד' שמנה הם שמלמד לנו היאך יתנה אותם כדי שיועיל התנאי ולא יהא תנאי בטל אבל הא דא"א לקיימו ע"י שליח הוא דבר שלא יועיל התנאי ולא שייך כאן למנותם עם אלו הד' דהד' אלו הם קיום תנאי והך הוא ביטול וא"כ לא זכיתי להבין מ"ש עליו מרן כ"מ וז"ל ולא נהירא שאם היה כן דעת רבינו שגם זה הוא מתנאי בני גד ובני ראובן היה כותבו כאן וכוללו עם שאר התנאים עכ"ל. ולענ"ד דברי הרב המגיד נכונים בטעמן.

כתב מרן בב"י אה"ע סי' ל"ח וז"ל והרא"ש ז"ל פרק מי שאחזו כתב שצריך שיהיה תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ואין כן דעת הר"ם שהרי פסק פ"ח דגירושין ה"ז הרי זה גיטך על מנת שהנייר שלי ה"ז גט ותתן ע"כ ודבריו תמוהים בעיני דמאי ראיה מייתי משם שאני ההיא דאיירי בעל מנת ורבינו ס"ל דבעל מנת אין צריך משפטי התנאים

וכמ"ש הוא ז"ל פ"ו מהל' אישות ואה"נ דבאם צריך שיהיה תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר וראיה דכשמנה משפטי התנאים לא מנה זה בשום מקום.

הלכה ד

עיין מ"ש המל"מ ומה שכתבתי לקמן פי"ח ה"ט.

פרק ט

הלכה כה

עיין מ"ש הלח"מ ומה שכתבתי עליו בהל' טוען ונטען פ"ד ה"ד.

פרק יג

הלכה יז

ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר וכו' שיש דברים ויש דברים וכו'. הכי איתא בש"ס דף ק"י בכתובות בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מאי טעמא מסייע וכו' מנין שישיבת כרכין קשה שנא' ויברכו את העם וכו' ע"כ נמצא דיש בזה מה שאין בזה דבכרכין הן אמת שכיחי כל מילי אבל ישיבת כרכין קשה ועיר אה"נ הן אמת דאוירן יפה אבל לא שכיח כל מילי ומשו"ה אין מוציאין מעיר לכרך ולא מכרך לעיר וזה שכתב רבינו שיש דברים ויש דברים וכ"כ הסמ"ג לאוין פ"א וטור אה"ע סי' ע"ה ומן התימה על רש"י בקידושין דף מ"ט ע"ב גבי מתני' על מנת שאני בן כרך ונמצא בן עיר כתב וז"ל אע"פ שהטעה לשבח טעות הוא עכ"ל ולמה פי' שהוא שבח ולא פירש כפשטיה דהוי טעות דבעיר לא שכיחי כל מילי דומיא דסוגיין דבכתובות דיש בזה מה שאין בזה והוי דומיא דבן עיר ונמצא בן כרך דאף דבכרך שכיחי כל מילי מ"מ חשיב טעות כיון דישיבת כרכין קשה ועוד יש לגמגם דלמה בפירוש ישיבת כרכים קשה שינה פירושו מכתובות לקדושין והן אמת דהכל אמת ודוק.

ועיין בס' ב"ה חלק אה"ע סי' ל"ח דקשיא ליה על מ"ש רש"י בקדושין וז"ל בן עיר וכו' ישיבת כרכים קשה וכו' ושבים עכ"ל מסוגיית כתובות דאנן בה ופירש"י שם וסיים וז"ל וא"כ קשה הך בן כרך חשיב יותר דשכיחי כל מילי והא דאין מוציאין מעיר לכרך היינו מטעם דאין אוירן יפה הא בלא"ה בן כרך חשוב יותר מבן עיר ואיך פרש"י ישיבת כרכין קשה וכו' עוברים ושבים וצ"ע עכ"ל ולא ידעתי מאי קשיא ליה דיפה פירש"י הרעותא דאיכא בכרך מ"ש בש"ס בכתובות דישיבת כרכים קשה ופשוט אך קשה מה שהקשנו עליו.

פרק טז

הלכה כה

עיין מ"ש בחי' פ"ד מהלכות טוען ה"ד.

כתוב אצלי בחידושי כתובות דף ט"ו ע"ב תוס' ד"ה אם יש עדים וכו' דמיגו במקום עדים הוא עכ"ל ויש להקשות דמה הקשו ומה תירצו דזה פשיטא דמי יהא נאמן נגד עדים ויראה דכונתם דזה אינו אלא מנהג דהבתולות יוצאות כן ואלמנה לא וסד"א דכיון דאית ליה מיגו אירע כן שאף שהיתה אלמנה יצאת בהינומה וראשה פרועה או חלקו קליות נגד המנהג ולא הוי נגד עדים ותירצו דזה חשיב מיגו במקום עדים.

וכתב בהגהות אשר"י עלה דהך מתני' אם יש עדים וכו' הא דלא קתני אם יש עדים שנשאת בד' מפרש בירושלמי פ"ק משום דיש שיש להם מאתים וכו' יעו"ש פי' דתני במתני' תקנתא פסיקתא דעדות שיצאת בהינומה וראשה פרועה מועלת לכל הנשים אבל שנשאת בד' אינו מועיל לבוגרת ולמוכת עץ לפי שנשאת גם בשאר הימים ואפשר זו נשאת גם בשאר הימים וכתובתה מאתים ואין להביא אלא שיצאת בהינומה וראשה פרועה.

והרא"ש כתב וז"ל ואף שבועה דאורייתא לא בעי וכו' הילכך האי מנה דמודה ביה הוי הילך כיון דאין לו טענה ליפטר הימנו עכ"ל פי' דדבר דלא מצי למכפר לא חשיב מודה במקצת הטענה אלא כופר בכל וכן הוא ס' הרמב"ם פ"ד מטוען ה"ד יעו"ש והיינו טעמא כמ"ש המפרשים שם דכיון דס"ל כמ"ד הילך פטור יעו"ש פ"ק דמציעא דף ד' א"צ לדידיה אוקמתא הש"ס דשעבוד קרקעות ושטרא מסייע ליה וכמ"ש הלח"מ שם ומן התימה על הלח"מ פט"ז מהלכות אישות הכ"ה שהקשה על מ"ש הרב המגיד לדעת הרמב"ם מההיא אוקימתא דשעבוד קרקעות ומאי קשה הא איהו גופיה כתב דלדעת הרמב"ם לא ס"ל הך תירוצא אלא טעמא דברייתא משום הילך ועיין להמשל"מ שם מה שפי' בכוונת הראב"ד בהשגה זאת וקשה לפי' דא"כ שם בהל' טוען היה לו להשיגו כי שם מקור הדין ולא כאן דנמשך מהתם ועיין מ"ש הטור ז"ל כאן באה"ע סי' צ"ו דפסק כהרא"ש והוא דעת הרמב"ם ז"ל ובחו"מ ס"ס פ"ט להיפך.

פרק יח

הלכה ט

והנכסים וכו'. כתב הרב המגיד היינו בעודם בעין ואם אינם בעין חייבת בשבועה יעו"ש והרב נתיבות משפט נתיב כ"ג חלק י"א דף ש"ב אקהי אקהייתא על דבריו אלו משם

מהר"ש יפה שדבריו הם היפך דברי התוס' יעו"ש וגם שהכרעתו אינה מכרעת יעו"ש ועיין להרב משל"מ שמזווג דבריו עם דברי התוס' ז"ל ולמה שהודה הרב משל"מ ז"ל שאין הכרעתו מכרעת עיין להרב אור יקרות חידושי גיטין פ' השולח דף ל"ח פי' דבריו בפשיטות ונכון.

ברם את הדבר הקשה אצלי מ"ש הרב משל"מ ז"ל על דברי הרב המגיד אלו בפט"ז ה"ד וז"ל מדברי הרב מהרש"ך ח"א סי' קע"ז נראה דס"ל דבנדונייא נהי דלא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו מ"מ היורשים צריכים לישבע שלא פקדנו ולא ידעתי מנין לו דין זה דכיון דמורישם נוטלתם בלי שום שבועה ה"נ יורשיה נוטלים בלא שבועה וכן נראה מדברי הרב ב"י סי' צ"ו ד"ה ומ"ש רבינו אבל כל נכסיה וכו' שכתב וגרושה נמי וכו' יעו"ש עכ"ל ודבריו אלה לא זכיתי להבינם דמה שמורישם היתה נוטלת בלא שבועה היינו דהיא תובעת ונכסיה הם בעין ברם יורשיה צריכים לישבע דאפשר דאי היתה קיימת לא הייתה תובעת ומה שנשבעין היורשין הוא שבועה מענין אחר ומה שהביא ראיה מדברי מרן פי' דבריו דכתב מרן וגרושה נמי וכו' והכונה דדוקא בגרושה יורשיה נשבעין שלא פקדנו משא"כ באלמנה.

ולא נהירא דמאי שנא כמ"ש לקמן בסמוך שנראה מדברי מרן דאף דאין אדם מוריש שבועה לבניו מ"מ נשבע שלא פקדנו ועוד ממה שסיים וכן מבואר מדברי הרמב"ם ואם כונתו דקאי דבאלמנה בנכסי צאן ברזל אף יורשיה אינן נשבעים שלא פקדנו משא"כ באלמנה היאך מבואר כן בדברי רבינו אפשר דרבינו ס"ל דנשבעים שלא פקדנו ולא קאמר רבינו אלא לאפוקי שלא נאמר שאינם יורשים כלום משום דאין אדם מוריש שבועה לבניו וקאמר דיורשים כתובתה ומ"מ בשבועה שלא פקדנו אבא ועוד נחזי אנן אם בגרושה דליכא למיחש כל כך לצררי נשבעים שלא פקדנו כ"ש באלמנה דאיכא למיחש לצררי דודאי דצריך להשביע ליורשים שלא פקדנו אבא וליכא סברא לחלק ביניהם ופירוש דברי מרן נמשכין הכי אירשא קאי דאלמנה גובה בשבועה וא"כ אין היורשין יכולין לישבע וגרושה נמי צריכין לישבע וכו' ויורשיה יורשין משום דהיא עצמה לא היתה נשבעת והיינו דוקא כתובתה אבל נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל אינה צריכה לישבע האלמנה וכיון שכן היורשין יורשין ואה"נ בשבועה שלא פקדנו ולא אכחד שהלשון אינו נכון לפי דעתי בדבריו מ"מ חומר הענין מכריחנו ומ"מ לו יהי שמרן חלוק בזה מ"מ מהרש"ך חולק ואינו מפרש כן והסברא נותנת כותיה ואדרבה לדבריהם שם נראה כדברי מהרש"ך ז"ל בבירור שכתב הטור אין האלמנה וכו' אלא בשבועה אבל נתגרשה וכו' בניה נשבעים שבועה שלא פקדנו וכו' והיינו טעמא כמ"ש מרן שם והוא

מש"ס ערוך דאלמנה כיון שהיא חייבת בשבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו אין ליורשים כלום אבל בגרושה שאינה חייבת שבועה גם היורשין נוטלין בלא שבועה ומ"מ נשבעים שלא פקדנו הרי בפי' דמורישם נוטלתם בלא שבועה ויורשיה נוטלין בשבועה ועיי' בתשובות מהרש"ך ח"א סי' ק"ן ואף דלא פי' שם צריכין אנו לפרש דהיורשין צריכין לישבע שבועה שלא פקדנו יעו"ש.

פרק כב

הלכה א

שאלה פה העירה אזמיר יע"א הסכימו שממעות המדודין שנוטל החתן מחמיו שיתן לכוללות העיר חמשה למאה וכעת לשאול הגיעו בנפטרה אשת ראובן בלי זרע של קימא ובאו לידי חשבון חצי הכתובה אי צריך להשיב ממש חצי המדודין או ינכו מאותו החצי חצי הממון שנתן לכוללות העיר דנמצא לא לקח המדודים כולם כאשר כתוב בכתובה אלא חסר מה שנתן לכולל העיר דרך משל אם לקח ק' חסר חמשה יורינו הדין עם מי ושכמ"ה.

תשובה לכאורה נראה דזה דומה למה שנסתפקו הפוסקי' בענין הרישים שלוקח הדיין שלהם אי גם יורשי ההשבון פורעים החצי או לא דלפי מ"ש מהרשד"ם חא"ה סי' רכ"ה דנפרע מאמצע גם בנ"ד ינכה מאמצע ברם הא ליתא דלא דמי הא להא דשאני נדון הרישים דזה הרישים חל הוא על הממון וכמ"ש מהרשד"ם ונמצא חל מיד על הממון בפטירת האשה קודם שיבא הממון לרשות יורשי האשה וא"כ כשיבא ליד יורשי האשה בא בידם פחות מירושתם מה שלקח הדיין משא"כ בנ"ד דלא נתחייב ממון זה לכולל העיר אלא עד שיביאו המדודין ליד החתן נמצא דגופו הוא דנתחייב במס זה בעד המדודין שלקח ולא הממון עצמו והא ראיה דקודם נתינתם לחתן לא היה נותן אב הכלה חמשה למאה לכולל העיר דלא הוי כמס דעלמא דאזלינן בתר הממון דכשהם ביד אבי הבת פורע המס אבי הבת וכשנתן המדודין פורע החתן המס ומנכין אותו מאבי הבת אלא נ"ד שאני דבשביל המדודין חייבו לגופו למס זו של ה' למאה וא"כ כשיבא לידי השבון נותן החצי בשלמות ואינו מנכה ממה שנתן לכולל העיר.

ועוד יש לחלק חי' ברור ואמיתי דשאני נדון הרשד"ם דכל עצמו של רישים אינו בא אלא לחלק ביניהם הנכסים לתת ליורשיה ולהבעל מה שמגיע אליהם ומכח החלוקה בא הרישים משא"כ בנ"ד דהך ה' למאה שנותן לכולל העיר הוא מס לחתן ואינו בא מכחם של הבעל והאשה וודאי הוא לבעל ואף שכתב מהר"א ן' חסון ז"ל בס' משפטים

ישרים סי' ו' כי אין זה דינא דמלכותא אלא חמסנותא דאין לדיין רשות ליטול רישים אם לא יבא ברשות ב' הכתות לחלוק ובשכר טרחו נוטל הרישים אבל אם לא נקרא לו אין לו כלל אכתי עלילה זו באה בעד הממון הזה ועליה דידיה דממון זה באה הצרה הזאת וא"כ למה יהיה להבעל דוקא ולא ליורשיה ג"כ כיון דבשביל הממון זה בא הרישים הזה.

ומתוך הכתוב ק"ל למ"ש הרב הנז' דלב' הטעמי' שכתב הר"ן פרק הכותב לענין ההשבון דהא' הוא דהוי כנותן מתנה ע"מ להחזיר החצי והאחר דהוי כאילו יורש' ומתנה להחזיר מירושתה א"כ לב' הטעמים אלו אין ליורשי האשה מגע יד הדיין דהרי זה כחוב דעלמא דמתחייב לפרו' אותם בשטר חוב ואין מגע יד הדיין בדבר זה כלל וכו' א"ד ז"ל והמה תמוהים וכי מה שעשה המלך עפ"י התורה עשה הן אמת שבדין תורה זה חוב גמור מבעל ליורשי האשה ואעפ"י כן גזר המלך לעשות חלוקה זו על ידם וכדינא דמלכותא דינם קיים ואף שאין זה דינא דמלכותא אלא אם ירצו לחלוק על ידם ולא אם לא יתרצו מ"מ הך חמסנותא לאיזה ענין בא לסיבת הבעל ויורשי האשה הוא וא"כ מה להם עם הבעל לחודיה הרי עלילה זו באה על ממון שניהם לדעת מהרשד"ם ואין לנו עסק עם תורת משה בענין זה.

איך שיהיה אף למ"ש מהרשד"ם דיחלוק נזק הרישים מ"מ אין דומה נ"ד לרישים כמ"ש והוי הכל לבעל ולא ינכו ליורשים ומה גם למ"ש מהר"ש ן' חסון ז"ל אחר שהביא ב' טעמי' דהר"ן כתב וז"ל וכפי ב' הטעמים הנז' אפשר לומר דלא דמי זה להשותפי' דהרי אינן שותפי' בזה הממון אלא הוא כולו של הבעל והוא נתחייב להחזיר חצי מה שלקח ומה שלקח הדיין מילתא דשכיח הוא והו"ל לאתנויי ולטעם שנתן ע"מ להחזיר אף אם ישאר לחתן החצי מה בכך כל שלא חזר החצי לא קיים התנאי וכו' וא"כ אף בנ"ד דהוא ודאי שנותן לכולל העיר כך וכך והו"ל לאתנויי וכן לטעם הב' כמ"ש באופן כי אף בענין הרישים אינו מוסכם כי בין מהר"ש ן' חסון בין מהר"א ן' חסון ז"ל לא הסכימו להזיק ליורשי האשה אלא מכח שכבר הורה זקן מהרשד"ם ז"ל.

וכבר נתפש' המנהג והבו דלא לוסיף עלה ומה גם לפי מה שחילקנו בין נדון רישים לנדון דידן.

וזאת מאתי בנו והוא תלמידו לחלק דאף להוראת זקן מהרשד"ם ז"ל מ"מ נ"ד שאני משום דמיד שנוטל החתן המדודין נותן לכולל העיר החמשה למאה ואפילו הכי כותבין בכתובה סכום המדודין בשלימות שקבל החתן כ"וכ מעות בלי נכוי החמשה למאה שנתן והשתא אם איתא דחצי מה שנתן לכולל העיר נוגע לאשה וכשיבא לידי השבון מנכין ליורשיה לאיזה צורך כותבין בכתובה סכום המדודין בשלימו' הלא חסר ממנו

חמשה בכל מאה שלא נטל אלא ודאי דמס זה שנותן לכולל העיר הוא לגופו של חתן ואין לאשה חלק בו.

פרק כג

הלכה יח

כתב הרב המגיד על שם הרשב"א דאם גרשה והחזירה בטל תנאו ומייתי לה מדתניא בן לוי שמכר שדה לישראל וכו' שאם מכרו וחזר ולקחו אין לו עליו כלום וראיתי להרב שער אפרים סי' ע' דקא מתמה על הרא"ש בריש פרק הנושא דכתב דין זה דהרשב"א מסברא דנפשיה ולא הביא ראיה מהא דבן לוי יעו"ש ואנכי הרואה ראיתי לו נדחק לחלק בין הא להא ככתוב שם קחינו משם.

ולענ"ד נראה דהחילוק פשוט דהתם גבי בן לוי הא אתמר שם דהיינו טעמא דתנאי זה קיים דכיון דאמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי שיורי שיריה למקום מעשר ע"כ וכיון דמכח שייור מקום אתי עלה א"כ כשהתנה כל זמן ששדה זו בידך כשמכרה הרי מחל השיור הנזכר דכך התנה דהשיור הזה יהיה דוקא כשיהיה בידו ברם כל דמכר הרי סילק עצמו מהשיור ועבר כל הקרקע שלם ללוקח וא"כ כשמכר הלוקח הזה למוכר מוכר הכל מה שהיה אצלו ונמצא זוכה בכל הקרקע שלם בלי שיור משא"כ הכא דעשה תנאי בנשואין וגרשה וחזרה אצלו יש לומר שעל מנת כתובה א' החזירה וע"פ התנאי שעשה בנישואין הראשונים וכדתנן בהכותב המחזיר גרושתו על דעת כתובה הראשונה החזירה והרב לא דרך בדרך זה אף שנראה הכל אחד ומ"ש בתוך דבריו ואף שאמרינן בפרק הנושא דף ק"ב אלא היא דליתא בתנאי בי"ד מהני לה קנין בנות דאיתנהו בתנאי בי"ד לא מהני קנין וא"כ לא שייך לומר על תנאי הראשונה החזירה וכו' לא הבנתי כונתו בדברות אלו איך שיהיה אדרבא כל כך לענ"ד החילוק פשוט דיש לתמוה על הרשב"א שלמד משם כיון דאין עניינם אחד.

וראיתי לו עוד להגאון בעל שער אפרים שם שרצה ללמוד מההיא מתני' דפרק הנושא מסיפא דתני כל זמן שאת עמי דאמרינן נתגרשה אף שחזר ונשאה מ"מ נפטר וכ"ש במוהל שנדר לו הבעה"ב ליתן לו למול את בנו ומתה אשתו שנפטר מנדרו ולענ"ד אין הנדון דומה לראיה דנדון המוהל שנדר לו שימול את בנו מה לי מאשה זו לאשה אחרת לא תלה אלא בו דה"ק לו שנולד לו משא"כ במתני' שהאשה נשאת לו בתנאי שיזון לו את בתו באנו לחלק בין אמרה סתם לאמרה כל זמן שאת עמי וכו' ואין דמיונו עולה יפה ולפי האמור אינו מוכרח גם למה שהביא ראיה מנפל הבית יעו"ש דשאני הכא דתלה

הענין בבנו יהיה נוצר מאיזי אשה שיהיה ודוק גם הראיה שהביא ממתני' דכלים פי"ח מ"ו יעו"ש דכיון דנשברה פנים חדשות באו לכאן ואף הכא שמתה אשתו פנים חדשות באו לכאן אחר נשיקת ידיו ורגליו גם זו לפי קוצר דעתי אינה ראיה דהתם כיון שנשברה הכלי אזדא ליה מתורת כלי ופנים חדשות באו לכאן משא"כ בנידון דידיה דמה שנדר הוא על בנו שימול אותו ראובן לא אזל ולא נדחה כי בין יהיה הבן מאשה זו או מאחרת לעולם הוא בנו וליכא דחיה כלל שנאמר פנים חדשות באו לכאן את זה כתבתי כנושא ונותן בדבר הלכה כי כך דרכה של תורה כי איני כדאי לחלוק על דבריו ח"ו.